

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 008:304.4:316.774(477)

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.2.48>

Ананов Олексій,
аспірант філософського факультету
(кафедра етики, естетики і культурології)
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
orcid.org/0009-0008-7023-5864
ananovov@knu.ua

**ФОРМУВАННЯ НАРАТИВУ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
В МЕДІЙНІЙ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ВИСТАВКИ
«АЛЛА ГОРСЬКА. БОРИВІТЕР»**

Досліджено медійну репрезентацію виставки «Алла Горська. Боривітер» як інституційної практики культурної політики воєнного часу. Мета статті полягає у з'ясуванні того, як виставковий проєкт і пов'язане з ним медійне висвітлення беруть участь у формуванні наративу стійкості української культури в умовах повномасштабної російсько-української війни. Емпіричну базу дослідження становить корпус із 54 медійних текстів, опублікованих у березні – травні 2024 року як реакція на виставку. Методологічну основу роботи становлять культурологічний аналіз, наративний підхід, інституційна перспектива, елементи герменевтичного тлумачення, категоріального контент-аналізу, лексичного та дискурсивного аналізу. Теоретичну рамку формують підходи до культурної пам'яті, культурної травми та наративного впорядкування досвіду. У статті визначено основні смислові блоки наративу стійкості: воєнну актуалізацію виставки, історичну тяглість між радянськими репресіями та сучасною російською агресією, риторику втрати й незнищенності, сакралізацію постаті Алли Горської, державницький вимір культури та мотив обраної української ідентичності. З'ясовано, що медійна репрезентація виставки не лише інформує про мистецьку подію, а й конструє її суспільне значення, вписуючи біографію художниці та спадщину шістдесятництва в ширший контекст культурної пам'яті, травматичного досвіду й символічної мобілізації. Показано, що жанрово-часова динаміка висвітлення рухається від новинної фіксації воєнно-історичної рамки до аналітичного осмислення постаті художниці та легітимації виставки через суспільний резонанс. Обґрунтовано, що в умовах війни виставка функціонує як механізм культурної пам'яті, публічного смислотворення та символічного самоствердження української спільноти.

Ключові слова: культурна політика, культура воєнного часу, медійна репрезентація, культурний наратив, виставкові практики, Алла Горська, культурна пам'ять.

Ananov Oleksii,
PhD student at the Faculty of Philosophy
(Department of Ethics, Aesthetics and Cultural Studies)
Taras Shevchenko National University of Kyiv
orcid.org/0009-0008-7023-5864
ananovov@knu.ua

SHAPING THE NARRATIVE OF UKRAINIAN CULTURAL RESILIENCE IN THE MEDIA REPRESENTATION OF THE EXHIBITION “ALLA HORSKA. BORYVITER”

The article examines the media representation of the exhibition “Alla Horska. Boryviter” as an institutional practice of wartime cultural policy. The aim of the study is to determine how the exhibition project and its media coverage participate in shaping the narrative of Ukrainian cultural resilience under the conditions of the full-scale Russian–Ukrainian war. The empirical basis of the research consists of a corpus of 54 media texts published in March–May 2024 as a response to the exhibition. The methodological framework includes cultural analysis, a narrative approach, an institutional perspective, elements of hermeneutic interpretation, categorical content analysis, lexical analysis and discourse analysis. The theoretical framework is based on approaches to cultural memory, cultural trauma and the narrative organization of experience. The article identifies the main semantic blocks of the narrative of resilience: the wartime actualization of the exhibition, historical continuity between Soviet repression and contemporary Russian aggression, the rhetoric of loss and indestructibility, the sacralization of Alla Horska’s figure, the state-building dimension of culture, and the motif of chosen Ukrainian identity. The study shows that the media representation of the exhibition not only informs the public about an artistic event, but also constructs its social significance by inscribing the artist’s biography and the legacy of the Sixtiers into a broader context of cultural memory, traumatic experience and symbolic mobilization. It is demonstrated that the genre-temporal dynamics of the coverage moves from the initial news framing of the wartime and historical context to the analytical interpretation of the artist’s figure and the legitimization of the exhibition through public resonance. The article argues that, under wartime conditions, the exhibition functions as a mechanism of cultural memory, public meaning-making and symbolic self-affirmation of the Ukrainian community.

Key words: cultural policy, wartime culture, media representation, narrative of resilience, exhibition practices, Alla Horska, cultural memory.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна трансформує статус культури в суспільстві. Культура набуває значення стратегічного ресурсу державної суб’єктності та складової національної безпеки. Відповідно, культурна політика воєнного часу спрямована зокрема на формування смислових рамок, у межах яких суспільство інтерпретує власну історію, сучасну боротьбу та перспективу майбутнього.

Особливу роль у цьому процесі мають прийоми інституційної роботи, коли культурні події через медійну репрезентацію перетворюються на механізми символічного впливу. Показовий приклад – виставка «Алла Горська. Борівітер», що відбулася у Національному центрі «Український Дім» у 2024 році. Її супроводжувала системна медійна увага, а репрезентація постаті художниці від початку була вписана у воєнний контекст і пов’язана з темами знищення культурної спадщини, історичної пам’яті та сучасної боротьби. Таким чином, виставка проявилася

одним із елементів культурної політики воєнного часу.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти теми вже дістали висвітлення в українських і зарубіжних дослідженнях, однак переважно не в цілісному поєднанні. В. Малімон і Е. Ольжацька аналізують культурну політику України в умовах війни та російської агресії, акцентуючи на питаннях культурної безпеки, національної спільноти й інституційної трансформації. Музейно-виставковий вимір воєнного досвіду розкрито у працях Е. Ольжацької, В. Хархун і С. Графа, де музеї та виставки розглядаються як простори пам’яті, свідчення, мобілізації та конструювання спільноти. Н. Ковальова і В. Левченко осмислюють виставковий проєкт як форму репрезентації українського мистецтва та досвіду спротиву, тоді як О. Федорків, К. Касьяненко та В. Бойко звертаються до аналізу культурних нарративів у мистецьких творах воєнного часу як способу

дослідження українсько-російських відносин. І. Шевель і А. Шмандровський зосереджуються на культурному опорі, культурній стійкості та ролі суспільних інституцій у збереженні національної ідентичності. Водночас недостатньо дослідженим залишається питання взаємодії інституційної виставкової практики та її медійної репрезентації у процесі формування культурного нарративу загалом і зокрема нарративу стійкості української культури. Саме цей аспект і становить дослідницький фокус нашої статті.

Мета статті полягає у з'ясуванні того, яким чином виставка «Алла Горська. Боривітер» та її медійна репрезентація функціонують як один із механізмів культурної політики воєнного часу і сприяють формуванню нарративу стійкості української культури. Відповідно дослідження зосереджується на аналізі медійного корпусу текстів про виставку, виявленні структурних компонентів цього нарративу, простеженні його жанрово-часової динаміки та уточненні ролі виставки як інституційної культурної практики. Об'єктом дослідження у статті є інституційні практики культурної політики воєнного часу в Україні, а предметом – медійна репрезентація виставки «Алла Горська. Боривітер». Наукова новизна статті полягає в уточненні ролі виставкових практик у системі культурної політики воєнного часу та у виявленні особливостей медійного формування нарративу стійкості української культури на матеріалі виставки «Алла Горська. Боривітер». У рамках нашого дослідження виставку варто розглядати як кейс, у межах якого взаємодіють механізми культурної пам'яті, символічної мобілізації та інституційної репрезентації.

Методологія, теоретична рамка та база дослідження. Теоретичну рамку дослідження визначає розуміння культурної політики воєнного часу як процесу виробництва і трансляції нарративів, що структурують колективну пам'ять, формують моделі культурної ідентичності та задають рамки інтерпретації минулого та сучасності, як практики формування публічних смислів через культурну репрезентацію.

Теоретичне підґрунтя статті становлять концепція культурної пам'яті Я. Ассмана, підхід Д. Александера до культурної травми та символічної мобілізації, а також нарративна концепція П. Рікера. Концепція Ассмана дає змогу

розглядати актуалізацію історичних постатей як механізм стабілізації колективної ідентичності та відновлення історичної тяглості, перерваної насильством. Підхід Александера уможливує інтерпретацію сакралізації культурного героя як способу нарративного оформлення травматичного досвіду та мобілізації спільноти. Концепція Рікера дозволяє трактувати нарратив як спосіб смислового впорядкування часу й досвіду, завдяки якому окремі події, постаті й культурні практики включаються до цілісної моделі колективного саморозуміння.

Методологічну основу дослідження становлять культурологічний аналіз, нарративний підхід та інституційна перспектива з елементами герменевтичного тлумачення. Це дозволяє розглядати виставку як інституційну культурну практику, а її медійну репрезентацію – як процес формування та розгортання нарративу стійкості української культури. Емпіричний рівень дослідження реалізовано через категоріальний контент-аналіз, елементи лексичного аналізу та дискурсивний аналіз, що дало змогу виокремити основні смислові блоки, встановити їхню поширеність і простежити їхню жанрово-часову динаміку. Подальше осмислення результатів спирається на герменевтичне прочитання виставки як форми культурної пам'яті та символічного осмислення історичної травми в умовах війни.

Емпіричну базу дослідження становить корпус із 54 текстів в електронних ЗМІ, опублікованих упродовж березня – травня 2024 року як безпосередня реакція на виставку «Алла Горська. Боривітер». До корпусу увійшли новини, репортажі, аналітичні матеріали, інтерв'ю та лайфстайл-матеріали, що дало змогу простежити первинну інформаційну репрезентацію виставки, а також подальше інтерпретаційне розгортання пов'язаних із нею смислів.

Виклад основної частини

Процедура аналізу текстів

Одиницею аналізу став окремий медійний текст. Аналіз корпусу здійснено поетапно: зафіксовано повторювані лексичні маркери, риторичні формули й тематичні скупчення, після чого тексти було закодовано за шістьма дискурсивними блоками: воєнна актуалізація, риторика втрати й незнищенності, історична тяглість, сакралізація постаті, державницький вимір і мотив обраної ідентичності. Додатково

були враховані жанрові відмінності та хронологічна динаміка медійного циклу, що дало змогу розрізнити релізне ядро, інтерпретаційні розширення та підсумкові форми легітимації виставкового проекту.

Операціоналізація поняття нарративу стійкості української культури здійснена через виявлення повторюваних лексичних маркерів незнищеності, історичної тяглості та символічної мобілізації, а також через аналіз риторичних конструкцій контрасту на кшталт «репресії – але незламність» або «знищення – однак відродження», які структурно закріплюють уявлення про тяглість культурного буття попри історичні травми.

Кількісний аналіз корпусу з 54 медійних текстів, присвячених виставці «Алла Горська. Борівітер» та підрахунок проведені за допомогою інструментарію ШІ – GPT-5.4 Thinking.

Кількісний зріз лексичних маркерів нарративу стійкості української культури

З метою емпіричної верифікації нарративу стійкості української культури було здійснено кількісний аналіз корпусу медійних текстів про виставку «Алла Горська. Борівітер». Фіксацію проведено за принципом наявності або відсутності відповідного дискурсивного блоку в межах кожного матеріалу. Такий підхід поєднує елементи контент-аналізу з дискурсивною

інтерпретацією і водночас враховує значну повторюваність релізного ядра в корпусі текстів. Виділені блоки відповідають основним структурним рівням нарративу стійкості: воєнній актуалізації, риторичній втраті й незнищеності, історичній тяглості, сакралізації постаті художниці, державницькому виміру культури та мотиву обраної української ідентичності. Основні лексичні маркери нарративних блоків наведені у таблиці 1.

Підрахунок частоти появи у тексті лексичних маркерів певного нарративного блоку дає змогу окреслити ієрархію смислових доміант у медійній репрезентації виставки. Результати обрахунку приведені у таблиці 2.

Найбільш поширений компонент – воєнна актуалізація: лексеми, пов'язані з війною, окупацією, руйнуванням Маріуполя, знищенням культурної спадщини та втратою монументальних робіт Алли Горської, зафіксовано у 50 із 54 текстів (92,6%). Це засвідчує, що виставка інтерпретується як явище, безпосередньо включене в контекст повномасштабної війни та російського насильства щодо української культури.

У 35 із 54 текстів (64,8%) простежується поєднання мотивів втрати з риторичними конструкціями контрасту, що формують модель «знищення – але незламність». У строгому

Таблиця 1

Лексичні маркери

Смисловий блок	Типові лексичні маркери / формули	Функція маркерів у тексті
Воєнна актуалізація виставки	війна; повномасштабна війна; окупація; російська агресія; Маріуполь; знищені мозаїки; пошкоджені роботи; руйнування культурної спадщини; обстріли; втрачений доробок	Уводять виставку в контекст сучасної війни та руйнування української культури
Історична тяглість	радянська влада; КДБ; переслідування; демонтаж; заборони; вбивство; тоталітарна система; тепер; а тепер і путінська Росія; болісно перегукується із сьогоденням	Поєднують радянське насильство з сучасною російською агресією в один історичний ланцюг
Риторика «знищення – але незламність»	попри; не вдалося; не здавалася; вдалося зберегти; продовжують протистояти; дала нам базу; ми все ще є; продовжуємо боротьбу	Перетворюють мотив втрати на формулу культурного виживання, спротиву й тяглості
Сакралізація постаті художниці	символ спротиву; душа покоління; душею і мотором; рольова модель; одна з центральних фігур; великий приклад боротьби	Переводять постать Горської з біографічного рівня в морально-репрезентативний і символічний образ
Державницький вимір культури	держава; державність; незалежність; національні права; свобода; суб'єктність; окрема нація; боротьба за ідентичність; право України на вибір	Подають культуру і шістдесятництво як чинник формування політичної спільноти та української державності
Обрана українська ідентичність	обрала свою ідентичність; вибір ідентичності; відкриває для себе Україну; відкриває українську культуру; переходить на українську; вивчає мову від абетки; пише українською щоденники	Фіксують свідомий особистий вибір українськості як етичний і культурний жест художниці

тлумаченні до цього блоку віднесено лише ті матеріали, де руйнування монументальних творів Алли Горської прямо переосмислюється через мотив культурного виживання, тяглості або спротиву – констатацію втрати і перетворення її (та подальшої символізації) на доказ незнищенності культурної присутності художниці.

Історична тяглість між радянськими репресіями та сучасною російською агресією простежується у 44 із 54 текстів (81,5%). У значній частині корпусу радянські заборони, переслідування КДБ, знищення творів і вбивство художниці подані як попередній етап того самого насильства, яке нині виявляється через війну, окупацію та руйнування мозаїк Горської. Так формується лінія культурного спротиву, в якій покоління шістдесятників стає ланкою між Розстріляним відродженням і сучасною боротьбою проти агресора за виживання української культури.

Сакралізація постаті художниці виявлена у 19 із 54 текстів (35,2%). До цього блоку віднесено лише ті матеріали, де Алла Горська постає як символічна, морально виняткова або

героїзована постать, а не просто як важлива історична фігура. Формули на кшталт «ікона дисидентського руху», «символ спротиву», «душа покоління» переводять біографічний наратив у площину морально-репрезентативного образу.

Державницький вимір культури зафіксовано також у 19 із 54 текстів (35,2%). У цих матеріалах творчість шістдесятників і постать Алли Горської інтерпретуються як чинник формування української державності, національної суб'єктності та громадянської позиції. Культура у цих текстах постає важливим ресурсом політичного самоствердження.

Найменш поширеним, але концептуально важливим є мотив обраної української ідентичності, який у строгому тлумаченні простежується у 6 із 54 текстів (11,1%). До цього блоку віднесено лише ті тексти, де йдеться про свідомий особистий вибір українськості – насамперед про перехід Алли Горської на українську мову та відкриття нею цінності і самобутності української культури у зрілому віці.

Отже, кількісний зріз підтверджує, що наратив стійкості української культури складається

Таблиця 2

Поширеність основних смислових блоків наративу стійкості української культури в корпусі з 54 медійних текстів про виставку «Алла Горська. Боривітер»

Смисловий блок	Кількість текстів	Частка корпусу	Короткий зміст блоку
Воєнна актуалізація виставки	50	92,6%	Виставка подається в контексті повномасштабної війни, окупації, руйнування Маріуполя та знищення культурної спадщини
Історична тяглість	44	81,5%	Радянські репресії, переслідування Горської та сучасна російська агресія інтерпретуються як безперервний ланцюг насильства
Риторика «знищення – але незламність»	35	64,8%	Руйнування прямо переосмислюється через мотив культурного виживання, тяглості або спротиву
Сакралізація постаті художниці	19	35,2%	Горська постає як символічна, морально виняткова або героїзована постать
Державницький вимір культури	19	35,2%	Культура і шістдесятники інтерпретуються як чинник державності, національної суб'єктності та боротьби за свободу
Обрана українська ідентичність	6	11,1%	Наголос на свідомому особистому виборі українськості, мови та культурної самоідентифікації

Таблиця 3

Супровідні тенденції корпусу текстів

Додаткові тенденції корпусу	Статус у дослідженні	Короткий зміст
Афективна мобілізація глядача	Якісне спостереження	Емоційний відгук, суспільний резонанс, консолідаційний ефект виставки
Повернення пам'яті	Якісне спостереження	Биківня, проговорення травматичного досвіду, подолання замовчування
Сучасна реінтерпретація спадщини	Якісне спостереження	Інсталяції, архівні матеріали, фестивальний формат, нові художні форми

із кількох компонентів, виражених із різною інтенсивністю. Його основу становлять воєнний контекст, історична тяглість і риторика незнищенності. Сакралізація постаті художниці, державницький вимір культури та мотив обраної ідентичності виражені менш інтенсивно. Сукупно вони формують медійний образ виставки як події, що репрезентує наратив про незнищенність української культури в умовах історичного та актуального насильства.

Структура наративу стійкості української культури в медійній репрезентації виставки

Наратив стійкості української культури у медійному дискурсі навколо виставки «Алла Горська. Боривітер» має складну структуру. Ядро цієї структури формують воєнна актуалізація виставки, історична тяглість між радянським і сучасним російським насильством та риторична модель «знищення – але незламність». Воєнний контекст переводить виставку з площини ретроспективного вшанування у площину актуальної події, безпосередньо пов'язаної з нинішньою війною та руйнуванням культурної спадщини. Історична тяглість забезпечує часову глибину наративу, вбудовуючи біографію Алли Горської та досвід шістдесятників у довгий ланцюг імперського насильства, зокрема щодо митців 20–30-х років. Унаслідок цього стійкість української культури постає не як безперервність без втрат, а як здатність до відродження після насильницького розриву. Риторична модель «знищення – але незламність» завершує цю конструкцію, перетворюючи мотив руйнування на доказ символічної незнищенності культури: фізична втрата спадщини не скасовує її значення, а, навпаки, посилює її актуальність у сучасному культурному досвіді.

Другий рівень структури утворюють персоналізація стійкості через постать Алли Горської та державницький вимір культури. У першому випадку біографія художниці набуває репрезентативного значення і перетворюється на образ культурної травми, морального вибору і спротиву. У другому культурна постає не просто як тло історичних подій, а як те, що зберігає пам'ять про насильство, надає сучасній боротьбі моральну й символічну мову та обґрунтовує зв'язок між культурною спадкоємністю і правом України на власну державність, стає суб'єктом боротьби. Саме тому цей

рівень переводить наратив із площини історичного досвіду в площину його символічного та політичного осмислення.

На периферійному, але концептуально важливому рівні розташовується мотив обраної української ідентичності. Його значення полягає в тому, що він акцентує особистісний вимір стійкості. У цій перспективі українська культура постає не лише як спільнота, що зберігає себе під тиском, а і як відкритий ціннісний простір, здатний інтегрувати через свідомий вибір, солідарність і культурне самовизначення. Поряд із цим у корпусі простежуються супровідні елементи – афективна мобілізація глядача, повернення пам'яті та сучасна реінтерпретація спадщини, – які підсилюють дію основного наративу, переводячи його у площину актуального переживання.

Аналіз дає підстави трактувати виставку «Алла Горська. Боривітер» як медійний механізм актуалізації ширшого наративу стійкості української культури, у якому стійкість означає не лише незламність перед насильством, а й здатність до відновлення, інтеграції та символічного самопідтвердження.

Жанрово-часова еволюція наративу стійкості української культури

Наратив стійкості української культури постає як динамічна модель, що переживає жанрово-часову еволюцію та поступово насичується новими смисловими шарами. У різних фазах медійного дискурсу довкола виставки змінюються спосіб жанрового оформлення матеріалу, інтенсивність окремих мотивів і складність інтерпретації. Динаміка виявлення дискурсних блоків приведена у таблицях 4 та 5.

На початковому етапі, який охоплює анонси, новини та тексти, опубліковані в дні відкриття виставки, домінує інституційно сформоване ядро. Саме тут найпоєднаніше відтворюються воєнна рамка, мотив втрати монументальної спадщини, паралель між радянськими переслідуваннями та сучасною російською агресією, а також базова формула про значення шістдесятників для сучасної української культури й державності. Це свідчить, що первинна смислова матриця формується вже на рівні релізного повідомлення: виставка від самого початку інтерпретується як подія воєнного часу, що поєднує історичну пам'ять із сучасним досвідом руйнування.

Таблиця 4

Розподіл основних дискурсивних блоків нарративу стійкості української культури за фазами медійного висвітлення виставки «Алла Горська. Борівітер» (абсолютні значення)

Дискурсивний блок	Релізна фаза (n=31)	Інтерпретаційна фаза (n=13)	Легітимаційна фаза (n=10)	Усього
Воєнна актуалізація	30	12	8	50
Історична тяглість	25	11	8	44
Риторика «знищення – але незламність»	25	5	5	35
Персоналізація / сакралізація постаті художниці	6	9	4	19
Державницький вимір культури	11	6	2	19
Мотив обраної української ідентичності	2	4	0	6
Масовість / суспільна легітимація проекту	0	0	10	10

Примітка. До релізної фази віднесено анонси, новини та матеріали перших днів експонування; до інтерпретаційної – інтерв'ю, репортажі, колонки й аналітичні тексти; до легітимаційної – підсумкові матеріали, тексти про резонанс, рекордну відвідуваність і подальше публічне осмислення проекту.

Таблиця 5

Розподіл основних дискурсивних блоків нарративу стійкості української культури за фазами медійного висвітлення виставки «Алла Горська. Борівітер» (відносні значення, % від усіх текстів у фазі)

Дискурсивний блок	Релізна	Інтерпретаційна	Легітимаційна
Воєнна актуалізація	96,8%	92,3%	80,0%
Історична тяглість	80,6%	84,6%	80,0%
Риторика «знищення – але незламність»	80,6%	38,5%	50,0%
Персоналізація / сакралізація постаті художниці	19,4%	69,2%	40,0%
Державницький вимір культури	35,5%	46,2%	20,0%
Мотив обраної української ідентичності	6,5%	30,8%	0,0%
Масовість / суспільна легітимація проекту	0,0%	0,0%	100,0%

У другій фазі, представленій інтерв'ю, репортажами, авторськими колонками та аналітичними матеріалами, нарратив стає менш стандартизованим і більш інтерпретаційно насиченим. Тут посилюються мотиви персоналізації стійкості через постать Алли Горської, виразніше розгортається Биківнянський сюжет, ширше проговорюється значення шістдесятників для історичної пам'яті, а також ускладнюється державницький та ідентифікаційний вимір культури. Якщо в релізній фазі домінує фіксація події, то в інтерпретаційній виставка осмислюється вже як простір морального прикладу, культурної тяглість та політичного значення.

На завершальному етапі акцент зміщується з самої події на її суспільний ефект. У підсумкових матеріалах і пізній аналітиці виставка дедалі частіше описується через категорії резонансу, масовості та рекордної відвідуваності. У цій

фазі нарратив стійкості набуває легітимаційного виміру: суспільна увага й широке відвідування функціонують як форма підтвердження значущості проекту. Водночас медійний цикл не завершується разом із виставкою. Майбутня монографія, фестивальний формат завершення виставки і включені у фестиваль твори-рефлексії, пост-інтерв'ю свідчать, що виставка функціонує також як платформа подальшого публічного осмислення постаті Алли Горської.

Отже, жанрово-часова еволюція нарративу стійкості української культури відбувається як рух від інституційно заданої воєнно-історичної матриці до її інтерпретаційного, символічного та легітимаційного розширення. Новинні жанри стабілізують вихідне смислове ядро, аналітика й інтерв'ю поглиблюють його, а підсумкові та рефлексивні матеріали переводять виставку у ширший дискурс культурної пам'яті, суспільного резонансу та державної суб'єктності.

Інтерпретація

Отримані результати дають підстави розглядати виставку «Алла Горська. Борівітер» не лише як мистецьку подію, а як один із механізмів культурної політики воєнного часу. Системна присутність воєнної рамки, історичної тяглості та риторики незнищенності засвідчує, що експозиція від початку була вписана в контекст повномасштабної війни й репрезентована як простір боротьби за пам'ять, спадкоємність і культурну суб'єктність. У цьому сенсі медійне висвітлення не обмежується інформуванням про виставку, а бере участь у конструюванні її суспільного значення, роблячи її формою публічного осмислення минулого в умовах сучасної травми.

Я. Ассман розглядає культурну пам'ять як інституціоналізовану форму колективної пам'яті, закріплену в символічних формах. Саме такі форми – виставки, канонізовані постаті, ритуалізовані події – забезпечують стабілізацію ідентичності в тривалій перспективі. У випадку медійної репрезентації Горської спостерігаємо такий процес: її біографія включається до канонічного ряду українського культурного спротиву, а історична лінія шістдесятників пов'язана з «Розстріляним відродженням» і сучасною війною. Отже, пам'ять у цьому випадку виконує не лише ретроспективну, а й консолідаційну функцію.

З позицій концепції культурної травми Д. Александера, травматичний досвід набуває суспільного значення через наративне оформлення і моральну інтерпретацію. У цьому процесі окремі постаті перетворюються на символи, що уособлюють боротьбу, втрату і спротив. Медійне конструювання образу Горської як жертви репресивної системи, морального авторитета і символу незнищенності відповідає цій логіці: її біографія подається як моральна драма, у якій радянське насильство і сучасна російська агресія утворюють безперервну лінію загрози культурі. Відтак сакралізація постаті художниці виконує не лише меморіальну, а й мобілізаційну функцію, пропонуючи етичний орієнтир для сучасності.

Не менш важливо, що в пізніших фазах медійного циклу виставка дедалі виразніше осмислюється в категоріях державності, суспільного резонансу та культурної легітимації. Персоналізація постаті художниці, державницьке осмислення культури, мотив обраної української ідентичності, а також акценти на рекордній відвідуваності й масовості надають події виразного морального і політичного змісту. У цій перспективі стійкість української культури постає не лише як здатність витримувати насильство, а і як здатність відновлювати тяглість після розриву, інтегрувати через свідомий ціннісний вибір і здобувати суспільне визнання. Тому виставку можна розглядати як один із механізмів символічного самоствердження суспільства в умовах війни, де культура функціонує водночас як носій пам'яті, моральний орієнтир і ресурс колективної стійкості.

Висновки. На матеріалі виставки «Алла Горська. Борівітер» у статті уточнено роль виставкових практик як інструмента культурної політики воєнного часу. Аналіз медійної репрезентації події засвідчив формування багаторівневого наративу стійкості української культури, ядро якого становлять воєнна актуалізація виставки, риторика незнищенності та логіка історичної тяглості між радянським і сучасним російським насильством. У цьому наративі біографія Алли Горської набуває значення етичного орієнтира й ресурсу символічної мобілізації, а її спадщина – державницького смислового виміру. Встановлено, що жанрово-часова динаміка висвітлення виставки рухається від новинної фіксації воєнно-історичного контексту до аналітичної сакралізації постаті художниці та ширшого суспільно-політичного осмислення її творчості. Це переводить виставку з площини мистецької події у площину символічного самоствердження спільноти. Отже, в умовах війни виставка функціонує не лише як об'єкт інформування, а як механізм культурної пам'яті, що інтегрує травматичний досвід у цілісну модель національного самоусвідомлення.

Список використаних джерел:

Гусак Д. (2024). Культурний туризм в умовах російсько-української війни. *Літопис Волині*, 30, 131–134. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.21>.

- Ковальова Н., Левченко В. (2024). Українське образотворче мистецтво у сучасному виставковому проєкті: досвід спротиву. *Δόξα / Докса*, 1(41), 187–201. [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1\(41\).316171](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1(41).316171).
- Малімон В. І. (2022). Пріоритети державної культурної політики України в умовах війни. *Наукові перспективи*, 7(25), 152–165. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)-152-165](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)-152-165).
- Федорків О. П., Касьяненко К. М., Бойко В. А. (2024). Аналіз культурних наративів у витворах мистецтва для дослідження українсько-російських відносин. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, 46–52. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2024.313266>.
- Шевель І. (2024). Культурний конфлікт під час війни: соціокультурний дискурс українського опору. *Питання культурології*, 44, 43–53. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.44.2024.318700>.
- Шмандровський А. С. (2025). Формування культурної стійкості та національної ідентичності через інститути громадянського суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, 194–199. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2025.338927>.
- Alexander, J. C. (2004). Toward a theory of cultural trauma. In J. C. Alexander, R. Eyerman, B. Giesen, N. J. Smelser, & P. Sztompka (Eds.), *Cultural trauma and collective identity* (pp. 1–30). University of California Press.
- Assmann, J. (2008). Communicative and cultural memory. In A. Erll & A. Nünning (Eds.), *Cultural memory studies: An international and interdisciplinary handbook* (pp. 109–118). De Gruyter.
- Graf, S. (2024). Instant memories of the Russian war against Ukraine: Mapping the virtual Meta History: Museum of War. *Memory, Mind & Media*, 3. <https://doi.org/10.1017/mem.2024.5>.
- Kharkhun, V. (2025). Warring memory: Exhibiting the Russo-Ukrainian war in Ukraine's national museums. *Nationalities Papers*, 1–25. <https://doi.org/10.1017/nps.2025.10089>.
- Olzacka, E. (2021). The role of museums in creating national community in wartime Ukraine. *Nationalities Papers*, 49(6), 1028–1044. <https://doi.org/10.1017/nps.2020.39>.
- Olzacka, E. (2024). The development of Ukrainian cultural policy in the context of Russian hybrid aggression against Ukraine. *International Journal of Cultural Policy*, 30(2), 141–157. <https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2187053>.
- Ricoeur, P. (1984). *Time and narrative* (Vol. 1). University of Chicago Press.
- Ricoeur, P. (1994). *Oneself as another*. University of Chicago Press.

References:

- Alexander, J. C. (2004). Toward a theory of cultural trauma. In J. C. Alexander, R. Eyerman, B. Giesen, N. J. Smelser, & P. Sztompka (Eds.), *Cultural trauma and collective identity*. Berkeley: University of California Press. P. 1–30 [in English].
- Assmann, J. (2008). Communicative and cultural memory. In A. Erll & A. Nünning (Eds.), *Cultural memory studies: An international and interdisciplinary handbook*. Berlin; New York: De Gruyter. P. 109–118 [in English].
- Fedorkiv, O. P., Kasianenko, K. M., & Boiko, V. A. (2024). Analiz kulturnykh naratyviv u vytvorakh mystetstva dlia doslidzhennia ukrainsko-rosiiskykh vidnosyn [Analysis of cultural narratives in works of art for the study of Ukrainian-Russian relations]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv* [Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management], 3, 46–52. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2024.313266> [in Ukrainian].
- Graf, S. (2024). Instant memories of the Russian war against Ukraine: Mapping the virtual Meta History: Museum of War. *Memory, Mind & Media*, 3. <https://doi.org/10.1017/mem.2024.5> [in English].
- Husak, D. (2024). Kulturnyi turyzm v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny [Cultural tourism in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Litopys Volyni* [Volyn Chronicle], 30, 131–134. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.21> [in Ukrainian].
- Kharkhun, V. (2025). Warring memory: Exhibiting the Russo-Ukrainian war in Ukraine's national museums. *Nationalities Papers*, 1–25. <https://doi.org/10.1017/nps.2025.10089> [in English].
- Kovalova, N., & Levchenko, V. (2024). Ukrainske obrazotvorche mystetstvo u suchasnomu vystavkovomu proekti: dosvid sprotyvu [Ukrainian fine art in the contemporary exhibition project: The experience of resistance]. *Doxa / Doksa* [Doxa], 1(41), 187–201. [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1\(41\).316171](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1(41).316171) [in Ukrainian].
- Malimon, V. I. (2022). Priorytety derzhavnoi kulturnoi polityky Ukrainy v umovakh viiny [Priorities of the state cultural policy of Ukraine in wartime]. *Naukovi perspektyvy* [Scientific Perspectives], 7(25), 152–165. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)-152-165](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)-152-165) [in Ukrainian].
- Olzacka, E. (2021). The role of museums in creating national community in wartime Ukraine. *Nationalities Papers*, 49(6), 1028–1044. <https://doi.org/10.1017/nps.2020.39> [in English].
- Olzacka, E. (2024). The development of Ukrainian cultural policy in the context of Russian hybrid aggression against Ukraine. *International Journal of Cultural Policy*, 30(2), 141–157. <https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2187053> [in English].
- Ricoeur, P. (1984). *Time and narrative*. Vol. 1. Chicago: University of Chicago Press [in English].

Ricoeur, P. (1994). *Oneself as another*. Chicago: University of Chicago Press [in English].

Shevel, I. (2024). Kulturnyi konflikt pid chas viiny: sotsiokulturnyi dyskurs ukrainskoho oporu [Cultural conflict during war: The sociocultural discourse of Ukrainian resistance]. *Pytannia kulturolohii* [Issues in Cultural Studies], 44, 43–53. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.44.2024.318700> [in Ukrainian].

Shmandrovskiy, A. S. (2025). Formuvannia kulturnoi stiikosti ta natsionalnoi identychnosti cherez instytuty hromadianskoho suspilstva [Formation of cultural resilience and national identity through civil society institutions]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv* [Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management], 2, 194–199. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2025.338927> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026